

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Θεοῖς Μεγάλοις: Νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή

ΧΡ. ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

doi: [10.12681/tekmeria.165](https://doi.org/10.12681/tekmeria.165)

To cite this article:

ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ Χ. (2001). Θεοῖς Μεγάλοις: Νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή. *Tekmeria*, 6, 14–21.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.165>

Χ. ΒΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

ΘΕΟΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙΣ: ΜΙΑ ΝΕΑ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Ἡ προέλευση τῆς νέας ἐπιγραφῆς¹ δὲν εἶναι γνωστή. Ἡ ἐπιγραφή παραδόθηκε ἀπὸ κάτοικο τῆς κοινότητος Μαυροθάλασσας τοῦ Νομοῦ Σερρών τὸ 1998 στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρών (ἀρ. κατ. Λ276, εἰκ. 1). Πρόκειται γιὰ μία ὀρθογώνια στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο χονδρόκοκκο μάρμαρο ὕψους 0,56μ., πλάτους 0,44μ. καὶ πάχους 0,16μ., ἡ ὁποία εἶναι ἀπολεπισμένη στὸ ἄνω δεξιὸ τμήμα τῆς. Ὑψος γραμμάτων: 0,032μ. (στ. 1-2), 0,025μ. (στ. 3-5), 0,023μ. (στ. 6-7). Διάστιχα: 0,029μ. (στ. 1/3), 0,044-0,038μ. (στ.3/4), 0,033μ. (στ. 4/5), 0,039-0,034μ. (στ. 5/6), 0,031μ. (στ. 6/7).

Ἔτους δκσ'
Δείου ἡ' Θεοῖς
Μεγάλοις ΔΕΣΘ[.1-2.]

4 *Γ' Ἰούλιος Βλάστος*
τὸν ναὸν καὶ τὰ
ἀναθήματα ἐκ τῶν
ιδίων

2. Ἀπὸ τὸ τελικὸ σίγμα διακρίνονται ἡ ὀριζόντια ἐξωτερικὴ καὶ ἡ πλάγια ἐσωτερικὴ γραμμὴ τῆς κάτω γωνίας καὶ ἀνιχνεύεται ἡ πλάγια ἐσωτερικὴ γραμμὴ τῆς ἄνω γωνίας || 3. Μετὰ τὰ βέβαια γράμματα ΔΕΣ εἶναι εὐδιάκριτο τὸ κυκλικὸ ἴχνος τοῦ ὄμικρον, ἡ ἀρχικὴ χάραξη τοῦ ὁποίου ἀλλοιώθηκε ἀπὸ τὴν φθορὰ στὴν ἐπιφάνεια τῆς πέτρας σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ὑπολείπεται χώρος γιὰ ἓνα ἕως δύο γράμματα ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ ἓνα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ ἰῶτα.

Στ. 1-2: *Ἔτους δκσ' Δείου ἡ'*

Ἡ ἐπιγραφή φέρει ἀπλή χρονολογία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὀγδὴ ἡμέρα τοῦ μηνὸς Δείου τοῦ διακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου ἔτους. Στὴν χρονολογία

1. Εὐχαριστῶ πολὺ τὴν ἀρχαιολόγο κ. Μαγδαληνὴ Βάλλα, διότι μοῦ παραχώρησε εὐγενῶς αὐτὴν τὴν ἐπιγραφήν πρὸς δημοσίευση.

αὐτὴν ὑπόκειται ἢ ἐπαρχιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ βασιζέται στὸν συνδυασμὸ ἀπλῆς χρονολογίας καὶ γραφῆς². Κατ' ἀναλογία πρὸς ἄλλες ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν Μακεδονία, ἡ γενικὴ εἰκόνα τῆς γραφῆς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς νέας ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς ταιριάζουν πολὺ καλὰ στὸ δευτέρου ἡμισυ τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. Ἡ ἀναλυτικὴ σύγκριση περιτεύει στὴν προκειμένη περίπτωση χάρις σὲ μιὰ σύμπτωση. Μία ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Λευκόπετρα φέρει τὴν ἴδια ἀπλῆ χρονολογία, δηλαδὴ «ἔτους ΔΚC, Δείου», καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκδότες μὲ βάση τὴν ἀκτιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία στὸ ἔτος 192 μ.Χ. (Ἰοκτ.)³. Ἀλλὰ ἡ γραφή τῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν Λευκόπετρα εἶναι κατὰ πολὺ μεταγενέστερη ἀπὸ αὐτὴν τῆς νέας ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς. Ἐπομένως ἡ νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή χρονολογεῖται μὲ βάση τὴν ἐπαρχιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία Ἰοκτώβριου 76 μ.Χ.

Στ. 2-3: *Θεοὶ Μεγάλοι ΔΕΣΟΙ.¹⁻²*

Ἡ διατύπωση δείχνει ὅτι τὸ ὄνομα τῶν θεῶν αὐτῶν εἶναι *Θεοὶ Μεγάλοι* καὶ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἓναν ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρωταρχικὴ διατύπωση τοῦ ὀνόματος τῶν Θεῶν Μεγάλων. Οἱ περιπτώσεις στὶς ὁποῖες ὁ προσδιορισμὸς *μεγάλοι θεοὶ* συνοδεύει τὸ ὄνομα ἄλλων θεοτήτων⁴, ἐντάσσονται σὲ μιὰ δευτερεύουσα καὶ παράλληλη ἐξέλιξη.

Ἡ λατρεία τῶν Θεῶν Μεγάλων ἦταν πολὺ διαδεδομένη. Ἐνα κέντρο λατρείας μεγίστης ἀκτινοβολίας τῶν Θεῶν Μεγάλων ἦταν ἡ Σαμοθράκη⁵. Τὸ ὄνομα τῶν Θεῶν Μεγάλων τῆς Σαμοθράκης ἐκφέρεται στὶς ἐπιγραφές εἴτε μὲ ἓναν ἐπιθετικὸ-γεωγραφικὸ προσδιορισμὸ, εἴτε καὶ μὲ τὰ ὀνόματα ταυτο-

2. Βλ. γιὰ τὸ συνδυαστικὸ κριτήριον ἀπλῆς χρονολογίας καὶ γραφῆς γιὰ τὴν χρονολόγηση ἐπιγραφῶν οἱ ὁποῖες φέρουν μονὴ χρονολογία M. N. Tod, «The Macedonian Era II», *ABSA* 24 (1919/20-1920/21) 64 κέ. F. Papazoglou, «Sur l'emploi des deux ères macédoniennes», *BCH* 87 (1963) 519.

3. Ph. M. Petsas, M. B. Hatzopoulos, L. Gounaropoulou, P. Paschidis, *Inscriptions du sanctuaire de la Mère des Dieux Autochtone de Leukopetra (Macédoine)* (Μελετήματα 28), Athènes 2000, ἀρ. 29 καὶ πίν. σελ. 296· βλ. καὶ εἰσαγωγὴ αὐτ. σελ. 44 γιὰ τὴν ἀκτιακὴ χρονολογικὴ ἀφετηρία ὡς προτιμώμενη στὶς ἐπιγραφές τῆς Λευκόπετρας.

4. Ὅπως π.χ. *SEG* XL1 287 (Ἄργος, 2.-1. αἰ. π.Χ.), στ.2-3: *Σαράπιδι, Ἰσιδι, Ἰανούβιδι, θεοὶ μεγάλοι*.

5. Βλ. S. G. Cole, *Theoi Megaloi: The Cult of the Great Gods at Samothrace* (EPRO 96), Leiden 1984.

σήμων θεοτήτων, είτε άνευ προσδιορισμοῦ. Συνήθως έντός, αλλά και έκτός Σαμοθράκης, οί θεοί όνομάζονται *Θεοί Σαμόθρακες* - *Θεοί οί έν Σαμοθράκη*, ή με την άνεπτυγμένη μορφή *Θεοί Μεγάλοι Σαμόθρακες* - *Θεοί Μεγάλοι οί έν Σαμοθράκη*⁶. Οί θεοί τής Σαμοθράκης σπάνια άναφέρονται στις έπιγραφές άμεσα ως Δίοςκουροι και ως Κάβειροι⁷. Συνήθης είναι επίσης ή χρήση του βασικού όνόματος *Θεοί Μεγάλοι*, τó όποιο βρίσκεται σέ έπιγραφές έκτός Σαμοθράκης, αλλά και σέ άναθέσεις άλλων Έλλήνων στο ίερό τής Σαμοθράκης. Η χρήση του βασικού όνόματος στις περιπτώσεις αυτές είναι ευεξηγήτη, διότι άφενός ή μεταφορά τής λατρείας των Θεών Μεγάλων τής Σαμοθράκης σέ άλλους τόπους ήταν δυνατόν νά έχει ως συνέπεια την άποδέσμευση του βασικού όνόματος άπό τόν προσδιορισμό *Σαμόθρακες* - *οί έν Σαμοθράκη* και διότι άφετέρου στις άναθέσεις άλλων Έλλήνων στο ίερό τής Σαμοθράκης ó προσδιορισμός αυτός ήταν δυνατόν νά παραλειφθεί ως έννοούμενος. Η χρήση του βασικού όνόματος είναι συνήθης στον χώρο τής Μακεδονίας. Στην Άμφίπολη μαρτυροῦνται ως *Θεοί Μεγάλοι οί έν Σαμοθράκη*⁸, αλλά ως *Θεοί Μεγάλοι* άναφέρονται σέ έπιγραφές άπό την Θεσσαλονίκη και άπό την Πέλλα⁹. Επίσης στους *Θεούς Μεγάλους* άναφέρονται οί συνδεόμενες με βασιλείς τής Μακεδονίας άναθέσεις στο ίερό τής Σαμοθράκης¹⁰. Έπομένως και στην νέα άναθηματική έπιγραφή πρέπει νά έννοοῦνται οί Θεοί Μεγάλοι τής Σαμοθράκης, ή λατρεία των όποίων μεταφέρθηκε άπό την Σαμοθράκη στον μη ταυτιζόμενο τόπο.

Άσφαλώς δέν ταυτίζονται όλοι οί μαρτυρούμενοι Θεοί Μεγάλοι ως αυτό τής Σαμοθράκης¹¹. Ωστόσο είναι γενικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των

6. Βλ. τόν κατάλογο των έπιγραφών S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 139 κ.έ.

7. Π.χ. SEG XL 657 (Δήλος, 102/101 π.Χ.): ένας ίερεὺς του Ποσειδώνος και των Θεών Μεγάλων Σαμοθράκων Διοσκούρων Καβείρων. "Όλες οί έπιγραφές άπό την Δήλο για τους θεούς τής Σαμοθράκης S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 151-155, άρ. 22-30.

8. Syll³ 1140 (Άυτοκρατορικών χρόνων βλ. και SEG XXXVIII 580): *Σωτᾶς ó χαλκεὺς άπό τής τέχνης Θεοῖς μεγάλοις τοῖς έν Σαμοθράκη*.

9. IG X 2.1, 51 (1. αἰ. π.Χ. ή 1. αἰ. μ.Χ.): *Θεοῖς Μεγάλοις Λεύκιος Νεμέσιος Λευκίον εὐχῆν*. SEG XXIV 540 (Πέλλα, Άυτοκρατορικοί χρόνοι): *Άνάθεση του Κράτωνα Κρατέρου Μάγνητος άπό Μαιάνδρου Θεοῖς Μεγάλοις*.

10. SEG XXIX 800: *Άνάθεση των βασιλέων Φιλίππου Γ' και Άλεξάνδρου Δ'*. SEG XXIX 795: *Βασιλέα Φίλιππον Βασιλέως Δημητρίον Μακεδόνας Θεοῖς Μεγάλοις*.

11. Η S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, 59, έξηγεῖ ότι δέν περιλαμβάνει στην μελέτη της έπιγραφές στις όποιες άναφέρεται μόνον τó όνομα *Θεοί Μεγάλοι*, διότι αυτό τó όνομα χρησιμοποιείται και για άλλους θεούς. Βλ. π.χ. τις άναθέσεις *Θεοῖς Μεγάλοις*

Θεῶν Μεγάλων, ὅτι αὐτοὶ οἱ θεοί, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω τυπολογίας τοῦ ὀνόματός τους, σπάνια φέρουν ἄλλους προσδιορισμούς. Οἱ προσδιορισμοὶ αὐτοὶ εἴτε εἶναι διάφοροι προσδιορισμοὶ τῆς λατρείας τους καὶ τῶν ιδιοτήτων τους¹², εἴτε εἶναι τοπικοὶ προσδιορισμοί. Στὴν δευτέρη κατηγορία ἀνήκει μία ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Κέραμο, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λυκίσκος ἀφιέρωσε μία κρήνη στὸν αὐτοκράτορα Τραϊανὸ καὶ *Θεοὶς Μεγάλοις Κεραμηταῖς καὶ τῇ πατρίδι*¹³. Κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἡ λατρεία τῶν Θεῶν Μεγάλων μεταφέρθηκε στὴν Κέραμο ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη, διότι μαρτυροῦνται στὴν Σαμοθράκη *Κεραμητῶν θεωροὶ* ἤδη ἀπὸ τὴν ὕστερη Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ¹⁴. Ἡ μεταφορὰ τῆς λατρείας συνεπέφερε τὸν νέο προσδιορισμὸ τῶν Θεῶν *Μεγάλων Κεραμητῶν*.

Τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο, τὸ ὁποῖο συνοδεύει τὸ ὄνομα τῶν Θεῶν Μεγάλων στὴν νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπληρωθεῖ, διότι δὲν μαρτυρεῖται παρόμοιο ἐπίθετο θεοτήτων. Ὁ ἦρωρ Δέσος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στὸν ἰδρυτικὸ μῦθο τῆς Ἀτρήνης καὶ ὁ ὁποῖος ἴσως ἦταν ἐπώνυμος ἑνὸς ἀγνώστου οἰκισμοῦ στὴν Φρυγία¹⁵, εἶναι τὸ μόνο διαθέσιμο παράλληλο παράδειγμα. Ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο τῶν Θεῶν Μεγάλων εἶναι ἕνας τοπικὸς προσδιορισμὸς κατὰ τὸ παράλληλο παράδειγμα *Θεοὶ Μεγάλοι Κεραμηταῖς* καὶ ὅτι παρήχθη ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου στὸν ὁποῖο μεταφέρθηκε ἡ λατρεία

S. Accame, «Iscrizioni del Cabirio di Lemno», *ASAA III-V N.S.* (1941-1943) 89-91, ἀρ. 11 (2. ἡμισυ 4. αἰ. π.Χ.) καὶ 99-100, ἀρ. 17 (1. αἰ. π.Χ.), ἐνῶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ ὀνομάζονται Κάβειροι ὅπως στὸ ψήφισμα αὐτ. 79-81, ἀρ. 3 (2. ἡμισυ 3. αἰ. π.Χ.). Βλ. καὶ Πausan. VIII 21, 4: *Κλειτορίοις δὲ καὶ Διοσκούρων, καλουμένων δὲ θεῶν Μεγάλων ἐστὶν ἱερὸν ὄσον τέσσαρα ἀπέχον στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως*.

12. *SEG XLIII 163* (Μεσσήνη, 1. αἰ. μ.Χ.): *[Θεῶ]ν Μεγάλων [---]μειων ἐπιφανῶν συνβῶμων Πατρῶν καὶ Σεβαστοῦ Καίσαρος*. Th. Corsten-G. H. R. Horsley-R. A. Kearsley, «Inscriptions from Kibyra in the Archaeological Museum at Burdur/Turkey», *EA* 28 (1997) 54-55, ἀρ. 2 (1./2. αἰ. μ.Χ.): *Θεοὶς μεγάλοις συννάοις* ὁ δεῖνα (αὐτ. σελ. 55: αὐτοὶ οἱ θεοὶ δὲν ταυτίζονται μὲ τοὺς θεοὺς τῆς Σαμοθράκης, οἱ ὁποῖοι ἦταν οὕτως ἢ ἄλλως *σύνναοι*). S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, App. I, 167, ἀρ. 55 (Fasilar, χωρὶς χρονολογία): *Διόσκουροι Σαμοθράκων ἐπιφανεῖς θεοὶ ἀδαμεῖς ἀ/εῖ*.

13. E. Varinlioglu, *Die Inschriften von Keramos (IGSK Band 30)* Bonn 1986, 17.

14. *IG XII 8*, 160 b, στ. 17 (1. αἰ. π.Χ.).

15. Στέφανος Βυζάντιος, λ. *Ἀτρήνη πόλις... Φιλοστέφανός φησιν ἀπὸ Δέσου καὶ Ἀτρώνος καὶ Ἀτρήνης, τῶν Ἀργητος τοῦ Κύκλωπος καὶ Φρυγίας νύμφης, προσηγορεῦσθαι. τὸ ἔθνικόν Ἀτρηνεὺς καὶ Ἀτρηνίτης καὶ Ἀτρηναῖος*. Βλ. γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ χωρίου C. Tümpel, «Desos», *RE V 1* (1903) 252.

αὐτῶν τῶν θεῶν ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη. Ὑπὲρ τῆς προέλευσης τῆς λατρείας τῶν Θεῶν Μεγάλων στὸν ἄγνωστο τόπο ἀπὸ τὴν Σαμοθράκη συνηγορεῖ καὶ ἡ συνήθης χρῆσις τοῦ βασικοῦ ὀνόματος αὐτῶν τῶν θεῶν στὴν Μακεδονία καὶ ἡ συχνὴ μνεία στοὺς καταλόγους μυστῶν καὶ ἐποπτῶν τῆς Σαμοθράκης προσώπων ἀπὸ διάφορες πόλεις τῆς Μακεδονίας¹⁶. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσις ὅτι τὸ μερικῶς σωζόμενο ἐπίθετο τῶν Θεῶν Μεγάλων εἶναι ἕνας τοπικὸς προσδιορισμὸς, ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ κάποια γνωστὴ πόλις τῆς περιοχῆς ἐκ μεταφορᾶς τῆς πέτρας ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι στὴν Μαυροθάλασσα δὲν ὑπάρχουν ἀρχαῖα εὐρήματα. Δὲν ἀποκλείεται ἡ ἐπιγραφή νὰ προέρχεται ἀπὸ ἕναν οἰκισμὸ, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου δὲν παραδίδεται καὶ ἡ θέσις τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει ἐντοπισθεῖ. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐννοήσουμε τὸν ἄγνωστο οἰκισμὸ ὡς πόλις, διότι *Μεγάλοι θεοί*, ἔστω ἀγνώστου ταυτότητας, μαρτυροῦνται καὶ σὲ κῶμες¹⁷.

Στ. 4: Γ. Ἰούλιος Βλάστος

Ὁ ἀναθέτης εἶναι φορεὺς τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτικοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ ἦταν ὡς πρὸς τὴν προέλευσή του ἕνας peregrinus, ὅπως προκύπτει κυρίως ἀπὸ τὸ *nomen* Ἰούλιος καὶ δευτερευόντως ἀπὸ τὸ *cognomen* Βλάστος. Τὸ ὄνομα Βλάστος πρέπει νὰ συνδέεται μὲ μία ὁμάδα λέξεων μὲ κοινὸ τὸ θέμα *βλαστ-*, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ οἱ λέξεις *βλαστός*, *βλάστη* μὲ τὴν κυριολεκτικὴ ἢ μεταφορικὴ σημασία βλαστάρη ἢ γόνος¹⁸. Τὸ ὄνομα Βλάστος παρουσιάζει μία σποραδικὴ ἀλλὰ εὐρεία διάδοσις ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία, στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, στὴν Πελοπόννησο, στὴν Ἀττικὴ, (πολὺ σπάνια) στὴν κεντρικὴ καὶ δυτικὴ Ἑλλάδα, ὡς τὴν Σικελία καὶ τὴν νότια Ἰταλία, μάλιστα στὴν νότια Ἰταλία μαρτυρεῖται μὲ μεγαλύτερη συγκριτικὰ συχνότητα¹⁹.

16. S. G. Cole, *Theoi Megaloi*, 42 κέ. (Σέρροι, Ἡράκλεια ἀπὸ Στρυμόνος, Ἀμφίπολις, Φίλιπποι, Κασσάνδρεια, Θεσσαλονίκη).

17. Π.χ. SEG XXXVIII 1233 (βορειοανατολικὴ Λυδία, 146/147 μ.Χ.): *Μεγάλοι θεοὶ Νέαν Κώμην κατέχοντες*.

18. H. Frisk, *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960, λ. *βλαστάνω*. P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue Grecque. Histoire des mots*, Paris 1968, λ. *βλαστάνω*.

19. P. M. Fraser-E. Matthews (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. I: The Aegean Islands, Cyprus, Cyrenaica*, Oxford 1987, λ. Βλάστος. M. J. Osborne-S. G. Byrne (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. II: Attica*, Oxford 1994, λ. Βλάστος. P. M. Fraser-E. Matthews, (Eds.), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. III A: The*

Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ εὐρύτατου γεωγραφικοῦ χώρου τὸ ὄνομα Βλάστος (Blastus) μαρτυρεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν διάρκεια τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ἀπὸ τὴν χρονολόγησι ὀρισμένων ἐπιγραφῶν φαίνεται ὅτι τὸ ἀπλὸ ὄνομα Βλάστος ἐμφανίζεται στὴν ὕστερη Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ²⁰. Τὸ cognomen Blastus - Βλάστος στὴν ρωμαϊκὴ ὀνοματοθεσίᾳ μαρτυρεῖται μόνον κατὰ τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς χρόνους²¹. Τὸ ὄνομα Βλάστος φαίνεται ὅτι ἔχει χαμηλὴ κοινωνικὴ ἀφειτηρία, διότι τὸ ὄνομα αὐτὸ φέρουν καὶ ἀπελεύθεροι²² καὶ δοῦλοι²³. Πρόσωπα μὲ τὸ ἀπλὸ ὄνομα Βλάστος κατ' ἐξαιρέσει ἄσκησαν ἓνα δημόσιο ἀξίωμα στὴν πόλιν τους ἢ τιμήθηκαν ἀπὸ τὴν πόλιν τους²⁴. Ἀντίθετα μία σαφὴς κοινωνικὴ ἀνοδος παρατηρεῖται σὲ πρόσωπα τὰ ὅποια ὑπὸ διαφορετικὰς κατὰ περίστασι συνθήκας ἀπέκτησαν τὸ ρωμαϊκὸ πολιτικὸ δικαίωμα. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶχαν ἀσκήσει σημαντικὰ ἀξιώματα στὶς πόλεις τους²⁵. Ἡ προέλευσι τοῦ ρωμαϊκοῦ ὀνόματος εἶναι σαφὴς μόνον σὲ ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα γιὰ τὰ ὅποια εἶναι γνωστὸ ὅτι ἦταν ἀπελεύθεροι Ρωμαίων πολιτῶν καὶ Ρωμαίων αὐτοκρατόρων²⁶. Σ' αὐτὸ τὸ γενικὸ

Peloponnese, Western Greece, Sicily and Magna Graecia, Oxford 1997, λ. Βλάστος. P. M. Fraser-E. Matthews (Eds), *A Lexicon of Greek Personal Names, Vol. III B: Central Greece. From the Megarid to Thessaly*, Oxford 2000, λ. Βλόστος. Γιὰ τὴν Μ. Ἀσία βλ. π.χ. SEG XLV 1709 (Φρυγία, 81/82 μ.Χ.). SEG XXXII 1224 (Λυδία, 111/112 μ.Χ.).

20. Μία ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Τευθρῶν Λακωνίας χρονολογεῖται μεταξὺ 2. καὶ 1. αἰ. π.Χ., ἐνῶ ὀρισμένες ἐπιγραφές ἀπὸ τὴν νότια Ἰταλία χρονολογοῦνται στὸν 1. αἰ. π.Χ. καὶ κυρίως μεταξὺ 1. αἰ. π.Χ. καὶ 1. αἰ. μ.Χ. Βλ. P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος.

21. Βλ. H. Solin, «Die innere Chronologie des römischen Cognomens», στὸ: *L'onomastique Latine* (Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique, No 564), Paris 1977, 110.

22. Βλ. γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτὲς P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος (νότια Ἰταλία).

23. Ὅπως G.-J.-M.-J. «L'epitaphe de Tertia de Messene», *Mnemosyne* 17 (1964) 45-46: *Χερσονησεῖται Βλάστῳ ἀνέθηκαν ἰδίῳ συνδούλῳ στήλῃν μνήμης χάριν*.

24. Ὅπως IG XII 5, 1016 (Νάξος), στ. 1: *Ἀρχοντος Βλάστου τὸ β'*. Βλ. καὶ τὴν τιμητικὴ ἐπιγραφή τῆς πόλεως τῶν Ἀναφαιῶν IG XII 3, 275 (1. ἢ 2. αἰ. μ.Χ.) γιὰ τὴν Βλάστιν Βλάστου.

25. Ὅπως IG VI 1², 693 (Ἐπίδαυρος, 3. αἰ. μ.Χ.): *[τ]ὸν ἀξιολογώτατον Τ. Αἴλ. Βλάστον, [σ]τρατηγῆσαντα τῆς πατρίδος, ἐπιμελη[σ]άμενον τοῦ ἀγῶνος τῶν Μεγάλων Ἀσκλη[π]είων, Αὐρ. Ἐλικῶν καὶ Βλάστου τὸν ἀνεψιόν*. Ἐπίσης IG II² 2023, στ. 7: Μ. Κοκ. Βλάστος (ἓνας ἐκ τῶν γυμνασιάρχων).

26. Γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτὲς βλ. P. M. Fraser-E. Matthews, *Greek Personal Names III A*, λ. Βλάστος (νότια Ἰταλία).

ιστορικό πλαίσιο εντάσσεται και ό Γ. Ίούλιος Βλάστος, για τον όποιον δέν εΐναι γνωστό ύπό ποΐες συνθήκες άπέκτησε τό ρωμαϊκό πολιτικό δικαίωμα.

Στ. 5-7: *τόν ναόν και τά αναθήματα έκ τών ιδίων*

Ό Γ. Ίούλιος Βλάστος συνέβαλε ιδίους έξόδοις στην άνέγερση τοῦ ναοῦ μετά τών αναθημάτων²⁷ τών Θεών Μεγάλων στον άγνωστο οικισμό. Η άνέγερση ναών θεοτήτων με άτομική πρωτοβουλία και χρηματοδότηση εΐναι σύνηθες φαινόμενο ιδιαίτερα στην Έλληνιστική έποχή και έξης, διότι συνδέεται με μία προϊούσα διάδοση αυτονόμων λατρειών για διάφορους λόγους²⁸. Η άνέγερση ναοῦ τών Θεών Μεγάλων στον άγνωστο οικισμό δείχνει επίσης μη λατρεία αυτών τών θεών, δηλαδή αναγνωρισμένη από τους οικείους θεσμούς. Κάθε άτομική πρωτοβουλία για την άνέγερση ένός ναοῦ προϋπέθετε την έγκριση τών οικείων θεσμών²⁹. Τό ίδιο ίσχυε και για τις έπισκευές³⁰. Έντός αυτού τοῦ γενικού πλαισίου πρέπει να κατανοηθεί ή άνάθεση τοῦ Γ. Ίουλίου Βλάστου.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Χρυσούλα Βεληγιάννη

27. Πρβλ. Πολυδεύκης 1, 28 (E. Bethe): *τά δ' αναθήματα ώς επί τό πολύ στέφανοι, φιάλαι, έκπώματα, θυμιατήρια, χρυσίδες, άργυρίδες, οινόχοι, άμφορίσκοι.*

28. Π.χ. IG XII 3, 200 (Άστυπάλεια, τέλος 3.-2. αϊ. π.Χ.): *Άγαθοκλής Θευγέ[νευς] άνέθηκε τόν να[όν] και τά άγάλα[τα] Σαράπιδι, Ίσιδ[ι]. IG II² 1325 (τιμητικό ψήφισμα τών όργεώνων Διονυσιαστών για τον Διονύσιο Άγαθοκλέους Μαραθώνιον, περί τό 185/4 π.Χ.), στ. 21-22: *τόν τε νεώ τοῦ θεοῦ κατεσκεύασεν και έκόσμησεν πολλοῖς [και καλοῖς ανα]θήμασιν και εις ταῦτα άνήλωκεν οὐκ όλίον πληθος άργυρίου.* E. Schwertheim, *Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianeia (IGSK Band 33)*, Bonn 1987, 130 (Άδριάνεια, 1./2. αϊ. μ.Χ.): *Μητρι Θεών Ηρόδοτος Κλεάνδρου τό ιερόν κατεσκεύασεν.**

29. Π.χ. IG XII 3, 248 (Άνάφη, ίσως τέλος 2. αϊ. π.Χ.): *Ό Τιμόθεος Σωσικλέους, ό όποιος άνέλαβε πρωτοβουλία για την ίδρυση δημοσίου ναοῦ τής Άφροδίτης, άπευθύνθηκε στην βουλή, ή όποία εισηγήθηκε άρμοδίως στην έκκλησία.*

30. Π.χ. IG V 1, 1144 (Γύθειον, 2. αϊ. ή άρχές 1. αϊ. π.Χ.): *Κατόπιν ψηφίσματος τής πόλης δύο πολίτες έπεσκεύασαν έναν ναό τοῦ Άπόλλωνος και γι' αυτόν τον λόγο ό δήμος με τό παρόν ψήφισμα παραχώρησε στους δύο πολίτες και στους άπογόνους τους την ιερωσύνη τοῦ Άπόλλωνος δια βίου.*

ZUSAMMENFASSUNG

ΘΕΟΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙΣ: EINE NEUE WEIHINSCHRIFT

Die neue Weihinschrift wurde im Jahr 1998 von einem Einwohner des heutigen Dorfes Mavrothalassa dem Archäologischen Museum der Stadt Serrai übergeben. Der genaue Herkunftsort der Inschrift bleibt unbekannt. Es handelt sich um eine Weihung an die Theoi Megaloi seitens des C. Iulius Blastus, der den Bau des Tempels dieser Götter mit der dazugehörigen Ausstattung aus eigenen Mitteln bestritten hatte. Die Inschrift wird auf den 8. Tag des Monats Dios des Jahres 224 datiert. Hauptsächlich aus dem Grund, dass eine Freilassung aus Leukopetra dasselbe Datum enthält (ἔτους ΔΚC, Δείου) und zugleich (der Schrift nach) aus einer viel späteren Zeit stammt, ergibt sich, dass das 224. Jahr der neuen Weihinschrift nach der provinziellen Ära zu berechnen ist. Demnach wurde die Inschrift im Oktober des Jahres 76 n. Chr. eingraviert.

Die neue Weihinschrift belegt den Kult der Theoi Megaloi in einem unbekanntem Ort in Ostmakedonien. Aus bestimmten Gründen sind diese Theoi Megaloi mit den gleichnamigen Göttern aus Samothrake zu identifizieren. Einerseits werden die Theoi Megaloi von Samothrake zwar als diejenigen von Samothrake bezeichnet, sie werden aber oft auch ohne weitere Bezeichnung als Theoi Megaloi angesprochen. Gerade die Ansprache der Götter von Samothrake als Theoi Megaloi ist charakteristisch für Makedonien. Andererseits enthalten die Mysterien- und Epoptenlisten aus Samothrake Personen aus vielen Städten Makedoniens. Das unvollständig auf dem Stein erhaltene Wort, das unmittelbar auf den Namen der Theoi Megaloi wohl als Beinamen folgt, hat keine Parallele, ausser dem bei Stephanos von Byzanz überlieferten Heroennamen Desos (siehe dazu C. Tümpel, *RE* V 1, 252). Das unvollständig erhaltene Wort ist eher als eine Bildung aus einem unbekanntem Ortsnamen zu verstehen, denn die Theoi Megaloi führen äusserst selten Beinamen, welche spezielle Eigenschaften wiedergeben. Ihre übliche Bezeichnung ist ein ortsbezogener Ausdruck wie die Theoi Megaloi von Samothrake. Ähnlich lautet die Formulierung der Theoi Megaloi von Keramos (*I.Keramos* 17) am wahrscheinlichsten unter dem Einfluss der Götter von Samothrake.

Der Weihende C. Iulius Blastus ist sonst unbekannt. Der Name Blastus, der verzeilt von Kleinasien über die Inseln und das Festland bis auf Sizilien und Süditalien bezeugt ist, wird überwiegend während der Kaiserzeit verwendet und scheint einem niederen sozialen Milieu zu entstammen, weil sich unter seinen Trägern öfter Sklaven und Freigelassene finden. Ein gewisser sozialer Aufstieg ist bei Personen mit römischem Bürgerrecht bemerkbar. Eindeutig ist die Erwerbung des römischen Bürgerrechts nur bei den Freigelassenen von römischen Bürgern und von römischen Kaisern.

Χρ. Βελγιάννη, Είχ. 1